

PRZEBIERAĆ (25) *vb impf*

przebierać (25), [**przebierać**].

Pierwsze e oraz a jasne; -bié- (3) OrzQuin, Strum, GórTroas, -bie- Mącz (3).

inf przebiérac (7). ◇ praes 1 sg przebiérãm (1). ◇ 2 sg przebiérãsz (1). ◇ 3 sg przebiérã (5). ◇ 1 pl przebiérãmy (1). ◇ 2 pl przebiérãcie (2). ◇ 3 pl przebiérãją (3). ◇ praet 3 sg m przebiérãł (1). ◇ 3 pl m pers przebiérãli (1). ◇ [fut 1 sg m będę przebirãł.] ◇ con [2 sg m byś przebiérãł. ◇ 3 sg m by przebiérãł.] ◇ 3 pl m pers by przebiérãli (1). ◇ part praes act przebiérãjąc (2).

Sł stp: przebirać, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Wybierać spośród wielu co lepsze (lepszyc); wybredzać; excerpere Calep; facere delectum Modrz, Cn; interlegere Cn (19) : Więc też owi rycerze/ co ná woynę iádã/ Nigdy nie przebierãią/ śiwã álbo gniádã/ By iey iedno doštãli/ álci iã wnet łupią RejWiz 163, 38v; Calep 383a.*

przebierać kogo, co (4): Ociec workow potrzãła przebiera bochnãry/ Bo podobno płãtnieyfze tãm bẽdã tãlãry. RejWiz 90; OrzQuin B3; Winã tu niemożemy bãrzo przebierãć/ że fye go nie wiele rodzi. SienLek 6; RejPos 170; [Numã Pompili [...] ludzcie záprãwuiãc, role im wymiérzãł: á ná ich wyprãwowaniũ álbo wyrãbiãniu, ludzcie w pracẽy trwãłẽ przebiérãjąc, rzeczãmi wielkimi á pãństwo ono stãnowiãcemi zãbãwiał. OczkoPrzymiot 30].

przebierać komu [zawsze: sobie] (2): RejPos 170; [Tarliska majã panowie, ale i chłopi] Iefli fye mu [panu] domã nie zdãrza [tj. nie obrodził mu narybek]/ Tedy chłopóm zápowiẽ/ áby nikómu inřzemu nie przedawãli. A tãk ma łobie w czym przebiérãć. Strum P3v.

przebierać kim, [czym] (1): Acż przedliẽ przebierãć ofobãmi wedle cnoty/ potrzebna rzecz iẽłt řprawcy Rzeczypółpolitey: ále pożytek/ ktoryby z kogo odnieść mogł/ przekłãdãć nád cnotẽ/ iẽłt rzecz zgołã nieprzyřtoyna. ModrzBaz 20; [Bo napřřfano Ps: 74 ya pan Bug gdy czas przed řziẽ wẽmẽ bẽdẽ wãłzmy řprawiedlywofczmy przebyrãł: ř bẽdẽ řẽ řãdzyl ArgWykład 40/113].

przebierać w kim, w czym (7): Myãlãc y Yewã w Rãyu wczym przebyerãć/ y ná rozumyẽc yey nye řchodziło KromRozm I N2; Fastidientis stomachi esse, Przebierãć w potráwiech/ Niewřzyřtkiego rad yãdãć. Mącz 119b; Słulřnie řie tedy wy bãc mãcie/ ktorzy w Křięgãch Pilmã řwiẽtego przebierãcie WujJud 29; Strum P3v; WujNT Iac 2 arg, s. 788 marg, Aaaaaa3; [PismaPolit 48].

Ze zdaniem dopelnieniowym (1): Bo owi [szãleni] řicho řiedzac wřzytek řwiãł řkrzyřlãią/ A przy czym wãłniey zolřãć/ piẽknie przebierãią RejWiz 17.

W porównaniu (1): á gđzie rỏžnořć iẽłt w wierze/ tãm miłõřci/ ani iednořci/ nie możẽ być miedzy ludźmi żãdnẽy. Ktemu/ řtany Koronnymi brãkuiemy/ Przywileie Koronnẽ/ tãk iãko ná przetãku groch z wyki przebiérãmy OrzQuin B3.

[Zwrot: »nazbyt nie przebierãć«: Przytym nie zãwãdzi byř pãmiẽtãł/ Byř s corkã twã nãzbyt nie przebierãł. Bowiem w mẽżach zbytnie przebierãnie/ Czyni/ że druga domã zolřãnie. WirzbGosp C4.]

Szereg: »nie brakować i nie przebierãć« (1): OSOBAMI Bog nie brãkuie/ y nieprzebiera w nich. WujNT Aaaaaa3.

[»przebierãć a szacować«: Nie kãżdemuẽ chleb řwoy wãłny płuży/ Tãk iãko wiẽc gdy v kogo řłuży. Przebiera/ á potráwy řzãcuie/ w chlebye cudzym/ łobye przekwintuie. WirzbGosp A3.]

Przen (3) :

przebierać co (2): ále then niewdzięczny Pośeł/ á przekażcá/ náfzych rzeczy wśyſtkich/ to ieſt/ ſmierć niechcąc iemu [*autorowi tych ksiąg*] dłużej folgować/ wzięłá go od tey niedokonáney roboty: á przeto co on ſiał/ nieprzebieráiąc/ ále ták welpoł miecąc: thom ia dopiero pożawſzy/ przebierać muſiał *SienLek* 44v.

Przysłowie: Śmierć nie dzieli nas/ ni oná przebiéra/ Gdy ciáło zgryźie/ y dufzá vmiéra. *GórńTroas* 31.

2. *Przewyższać* [*co w czym*] (1) : Zá łáfká Bożá do tego czáſu chociaż w roznoſci nabożeńſtwá/ przedſię/ w tym powſzechnym zámieſzaniu/ y zátřząſnieniu ſwiátá/ Polſká náſzá w pokoju záchowána byłá/ Inadź inſze Páńſtwá w tym przebieráiąc *NiemObr* 20.

3. *Przesadzać, przekraczać; przen* [*co*] (2) :

Zwrot: »miarę [*w czym*] przebierać« = *excedere modum, transire modum et finem Cn* (2): ono ná czás powážne y do czáſu trwájące zwierzchowne ſzábátu poſtánowienie/ odrzucá: iáko to/ w którym bywálá omyłká: y w którym Zydowie miarę przebieráli. *CzechRozm* 72, 209v.

4. [*Brać do ostatka, wyczerpywać* [*co*]: Wedla ratusza po dwie stronie są 2 studnie okwite wodzie, którey nigdy nie przebierają *LustrPom* 47.

Szereg: »czepać i przebierać«: ſtudzienna wodá czyſci ſię w ſwych źrzodłach/ á to gdy iá częſto czerpáią y przebieráią *Cresc* 1571 10.]

5. *Wykonywać ruchy* (3) : Magadium, [...] Lyra [...]. Iugum vero ubi sinistra manu corde praemuntur, Gdzie przebieráją. *Mącz* 203d, 483c.

Zwrot: »gardłeczkiem przebierać« = *wydawać głos; voce canere, oculis uti Cn* (1): Lábec krzykliwie gardłeczkiem przebiera Kiedy vmiera. *KlonŻal* A4v.

6. [*Usuwać zanieczyszczenia, oczyszczać; przen* [*co*]:

Szereg: »przebierać i przeplewać«: won czas kiedy przyidzie ſyn Boży z Angioły ſwoimi przebierać Pſſenicę i przeplewać z kákołu *OrszakPos* 100.]

7. [*Prawdopodobnie: Zanadto rozcieńczać* [*co*]: Przifziągám yſz doyrzrę pſłny y wyerny vſtawy oth pana Bormiſtrza y Rady vſtanowyony. Aby nygd nye przebierał pywa nad vſtawę panſka. *ZapWpolActCon* 1543 12/129.]

Synonimy: 1. brakować; 2. przewyższać; 4. brakować, wyszukiwać.

Formacje współrdzenne cf **BRAĆ**.

Cf **PRZEBIERANIE**, [**PRZEBIRAJĄCY**]